

A Nagyboldogasszony-plébániatemplom „régí nagyharangját” a torony elkészültének évében (1784) készíttette Kanyó András csongrádi plébános. A Historia Domus első magyar nyelvű bejegyzése a plébános beszéde, melyet buzdításnak szánt a hívek adakozó kedvének fellendítésére. Ebből a szövegből derül ki, hogy a plébános, két másik pap, a káplánok és a plébániai cselédek jóvoltából 142 forint 9 krajcár már rendelkezésre állt a harang céljára.¹ A csongrádi hívek minden bizonnyal szívükre vették a plébános szavait, hisz már abban az évben megrendelték Brunner János budai műhelyéből azt a nagyméretű harangot,² mely az oltalmazó Szentháromságot dicsőítette. Haláleset alkalmával a csongrádiak *versenként*³ 50 krajcárt fizettek megszólaltatásáért. A plébániatemplom kisebb harangjait ingyen kezelte a harangozó.⁴

A templom „kis második” harangja Dudás Lajos feljegyzései szerint Anton Zechenter műhelyében készült 1760-ban.⁵ A készítés ideje arra utal, hogy eredetileg a korábbi plébániatemplom (mai Szent Rókus-templom) számára készülhetett. Dudás állítja, hogy a harangon – bár felírta a mennybe felvett Szűzanyát dicsőítette – a szent kereszt volt látható álló alakokkal övezve, és 1917-ben rekvirálták. A plébánia egyik raktárában található ugyanakkor egy megrepedt harang, mely felirata szerint Anton Zechenter műhelyében készült 1758-ban. Egyik oldalán Mária mennybevétele, másik felén talán Szent Borbála apja látható, akit éppen villám csap agyon. Borbála apjának kezéből éppen kihullik a tör, melylyel szentéletű lánya halálát okozta.⁶ A Dudás Lajos által említett harang és a raktárban pihenő harang megkülönböztetését vagy azonosságát a

rendelkezésre álló történeti adatok alapján nem lehet megnyugtatóan megállapítani.

A templom kétmázsás „kis harmadik” Agnus Dei (Isten báránya) harangját repedés miatt 1891-ben újraöntötték és megnagyobbították; április 24-én nagy érdeklődés közepette húzták fel a toronyba.⁷ Az 1842. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv egy negyedik harangról is megemlékezik, melyet ismeretlen időpontban öntöttek a Szentlélek tiszteletére.⁸ A kis harang súlya 32 libra⁹ volt.

Hegyi Antal plébános Jézus Szíve kultuszát egy új harang vásárlásával kívánta megkoronázni. 1891-ben kőművesekkel mérette fel a plébániatemplom tornyának teherbírását. Csalódottan vette tudomásul, hogy a tervbe vett három mázsás harangot a torony nem bírná el.¹⁰ A kőművesmesterek által megállapított legnagyobb harangot (1,8 mázsa) Walser Ferenc budai műhelyében rendelte meg 4800 forint értékben, 15 év garanciával.

A Jézus Szíve harangot a Nagyboldogasszony-napi búcsúra érkezők szeme láttára szálították a plébániatemplom elé. A hagyomány szerint ugyanabból az óriási belga ágyúból öntötték, melyből a budapesti Mátyás-templom harangja is készült.¹¹ Az ünnepélyes felhúzás alkalmával a plébános a toronyból aprópénzt szórt a bámeszkodók közé.¹² Hegyi Antal erre az eseményre a plébániatemplom többi harangját is átalakíttatta.¹³

A Jézus Szíve harangot Nagypéntek kivételével – Jézus kereszthalálra emlékezve – minden pénteken délután három órakor megkongatták; nagyobb egyházi ünnepeken hajnalban, délben és este is ez a harang szólalt meg. A harangnak külön pénztára volt: minden *vers* után két forint 30 koronát fizetett a gyászoló család. Igen jelentős bevétele lehetett, tekintve, hogy Csongrádon a tehetősebb halottak lelki üdvéért egészen a temetés napjáig minden órában harangoztattak a rokonok.¹⁴

A Nagyboldogasszony-templom tornyában lakó négy harang súlya és a kibocsájtott rezgés

hatására a templom boltíve a századforduló tájékán repedezni kezdett. A *Csongrádi Lap* cikkírója vészjóslóan jegyezte meg, hogy mióta a Jézus Szíve harangot a toronyba helyezték, azóta attól kell tartani, hogy a boltív egyszer az ájtatoskodók fejére szakad.¹⁵ Egy évvel később valóban lezuhant egy mázsányi darab a templomtorony külső vakolatából.¹⁶ 1910 nyarán a harangokat – tengelycseré okán – hosszabb időre kivonták a forgalomból. 1913-ben a régi nagyharangot kellett néhány napig elnémítani, hogy a rendszeres használatból keletkezett hibákat kijavítsák.¹⁷

1915-ben az állam felkérte az egyházakat, hogy különként négy korona térítési díj ellenében önként mondjanak le azokról a harangokról, melyeket nélkülözni tudnak.¹⁸ A katonai leszerelő-bizottság 1917. február 24-én érkezett Csongrádra. A Nagyboldogasszony-templom tornyában – mivel hangjával tűzvédelmi feladatot is betöltött – csak a legnagyobb, Jézus Szíve harang maradhatott.

1918-ban a háborús igények minden más szempontot fölülírtak. A hatóságok példátlan türelmetlenséggel láttak hozzá a korábban meg-

hagyott, „kérdéses” harangok leszereléséhez. 1918. január 7.-én Csongrádon is megjelent egy katonai bizottság, és azonnal hozzálátott a Jézus Szíve harang leszereléséhez. A harang eleste mélyen megrázta a csongrádiakat. Az ekkoriban bíróként szolgáló egykori plébánosnak, Hegyi Antalnak is meg kellett élnie azt a napot, amikor a roppant áldozatokkal életre hívott harangot darabokra törve, szekérre hányva viszik a vasútállomásra.¹⁹

A két világháború között Szedlacsek István plébános vette kezébe a harangok pótlásának ügyét. A plébános kezdeményezésére a helyi képviselőtestület egy Szentháromság-relieffel ellátott, az Atya-Isten dicsőségére dedikált harangot öntetett 1921-ben. A 711 kilogrammos, Fisz hangú harang Szlezák László műhelyében készült.²⁰ A jóval kisebb, 181 kilogrammos Szentháromság-harangot 1926-ban húzták fel a toronyba.²¹ Ezen harangokat 1944 nyarán hadi célokra rekvirálták.

Napjainkban a Nagyboldogasszony-templom tornyában három harang szolgál. A legnagyobb harang az első világháború idején elvitt Jézus

Szíve dedikációját örökölte, súlya is egyezik elődjével (1450 kg). A Szedlacsek István plébános által életre hívott csongrádi harangalapgyűjtő bizottság jóvoltából készült 1921-ben.²² A hívek magánadományait koncertek, estélyek, előadások bevételei egészítették ki, de még a helyi járásbíró-ságon is elrendelték, hogy a perekben bűnösnek ítélt felek adakozzanak a harang javára.²³ 1921. december 22-én szentelték fel. Szedlacsek István a következőképpen idézi fel az eseményt: „A jelzett napon a járási és községi előljáróság, hatóságok, egyesületek, intézetek és 10 ezernyi hívő nép ment az állomásra a harangokat elhozni a templom elé. A két gyönyörű harangot két felvirágozott kocsin, melyet 10-10 fehér és feldíszített ökör vitt, kísértük a templom elé. A harangszentelési ünnepségen mintegy 15.000 lélek vett részt. Azt mondják, hogy Csongrádon még soha se láttak ily lelkes és nagy közönséget együtt. A harangok megáldása, melyeket Zadravecz István tábori püspök úr consecrált, a templom előtt ment végbe, majd felhúzták a harangokat a toronyba. A lelkes tömeg hálaadó istentiszteletre bevonult a temp-

lomba. Délután félnégy órakor szólaltak meg a harangok először, amikor sok nép gyülekezett a templomterre. Midőn megkondult először a kisebbik, azután a nagyobbik, majd mindkettő együttesen, a hívek levették kalapjukat, imába emelkedve könnyes szemekkel adtak hálát az Úrnak, hogy ezt az örömet ők megélhették.”²⁴

A nagyharang mellett függ egy Szűz Mária mennybevételének szentelt, 412 kilogrammos középharang, mely ugyancsak az első világháború után került a toronyba.²⁵

Dudás Lajos feljegyzései szerint Anton Zechenter 1758-ban öntött, napjainkban az egyik oratórium raktárában lévő harangja az 1990-es években még a nagytemplom lélekharangjaként szolgált. Mióta a harang megrepedt, funkcióját egy határból behozott harang tölti be.²⁶ A mindössze 80 kilogrammos harangocskát 1929-ben öntették a kónyaszéki hívek „Magyarok Nagyasszonya” tiszteletére. A két nagyobb harang idomacél jármon függ, míg a legkisebb egyenes fajarmon. Valamennyi harang lekötött nyelves-húzó mágneses meghajtású.²⁷

Jegyzetek

¹ NPI Historia Domus I. kötet, 37–40.

² Súlya 843 kg, átmérője 113 cm, magassága 100 cm. Felirata: IN HONOREM SS. TRINITATIS SUM BUDAE ANNO 1785. PRO CSONGRÁD. JOHANN BRUNNER GOSS MICH IN OFEN. NPI Historia Domus II. kötet, 26.

³ Vers (itt): a harang megkondításának egy egysége.

⁴ VPL APar. Cs. 1891. július 4. Hegyi Antal levele az Egyházmegyei Hatósághoz.

⁵ Dudás (kézirat) 1997. 5. Az 1842. évi egyházlátogatási jegyzőkönyv szerint a harangot az Atya Isten dicsőségére öntötték. VPL Lib. Vis. 1842. Ecclesiae Structura Exterior.

⁶ Borbálát többek között a harangöntők védőszentjeként is ismerik. Apja halálának jelenete a harang viharúzó erejét jelképezheti.

⁷ *Csongrádi Lap*, 1891. április 26. I. évf. 12. szám, 3. old. A harang eredeti súlya 85 kg volt. Újjáöntés után súlya 204 kg, átmérője 67 cm, magassága 60 cm lett. Felirata: AGNUS DEI QUI TOLLIS PECCATA MUNDI MISERERE NOBIS / IN HONOREM FILII DEI PRO ECCLA PAROCHIALI CSONGRADIENSI HAEC CAMPANA REFUSA ET AMPLIFICATA EST ANNO 1891. Wälsner F. Budapest, 1893. szám. NPI Historia Domus II. kötet, 26.

⁸ VPL Lib. Vis. 1842. Ecclesiae Structura Exterior.

⁹ Egy libra 0,454 kg.

¹⁰ VPL APar. Cs. 1891. június 22. Hegyi Antal levele a váci Egyházmegyei Hatósághoz.

- ¹¹ *Csongrádi Újság*, 1909. június 13. VII. évf. 24. szám. 2. old. Dudás Lajos adatai szerint a harang valamivel könnyebb, 1431 kg volt. Dudás (kézirat) 1997. 6. Felirata: IN HONORUM SS. CORDIS D.N. JESU CHRISTI REGNANTE SS. MO PONTIFICE LEONE XIII. ANTISTITE VACIENSI SCHUSZTER REGE APOSTOLICO FRANCISCO JOZEFO I. PATRONO ALEXANDRO KÁROLYI COMITE J. V. K. HAEC CAMPANA MAJOR CURIS ET STUDIIS ANTONII HEGYI PAROCHI PRO ECCLESIA CSONGRADIENSI FUSA EST ANNO 1891. Öntötte Walser Ferenc Budapesten. NPI Historia Domus II. kötet, 29.
- ¹² *Csongrádi Lap*, 1891. augusztus 30. I. évf. 30. szám, 3. old.
- ¹³ „A régi harangok közül igen jól sikerült a nagy harang és lélekválság átalakítása, de nem sikerült az úgy nevezett nagy másodiké, mert ennek üteje annyira nehézkessé vált, hogy a haranggal jelt adni alig lehet. A baj okául a harangöntő azt hozza fel, hogy a régi köldök nem volt a harang közepére helyezve s így a megfordítás által a harang nincs kellő egyensúlyban. [Hegyi Antal szerint az volt a baj, hogy a harang túl közel volt az alatta levő régi nagy haranghoz, ezért nem lehetett az ütőnek elég hosszú vezérkalapácsot hagyni. Így az csak a harang egyik, a kötéllel átellenben lévő oldalát verte]. Hiba továbbá az is, hogy a kis második harang tengelyágya a felcsavarásnál ketté pattant s újjal kicserélni szükséges.” VPL APar. Cs. 1891. szeptember 18. Hegyi Antal levele a váci Egyházmegyei Hatóságnak.
- ¹⁴ VPL APar. Cs. 1891. július 4. Hegyi Antal levele a váci Egyházmegyei Hatósághoz.
- ¹⁵ *Csongrádi Lap*, 1904. június 5. XIV. évf. 23. szám, 3. old.
- ¹⁶ „Az a sok harang és harangozás bizonyára nem használ a toronynak.” *Csongrádi Újság*, 1904. május 1. II. évf. 18. szám, 3. old.
- ¹⁷ *Csongrádi Újság*, 1913. július 20. XI. évf. 29. szám, 2. old.
- ¹⁸ VKM (Vallási és Közoktatásügyi Minisztérium) 1915. VIII. 18: 7903. eln. szám alatti körirat, majd az 1916. III. 21: egyházi főhatóságokhoz intézett 413/1916. körlevél.
- ¹⁹ Dr. Thury Károly a következőképpen nyilatkozott elődéről, Hegyi Antalról: Plébánoskodásom alatt mindig atyai jóindulatot tanúsított irántam, és én gyermeki szeretettel csüggttem rajta.” NPI Historia Domus II. 35.
- ²⁰ Felirata: MENNYBÉLI JÓ ATYÁNK, LÉGY KEGYES CSONGRÁDI HÍVEIDHEZ. / EZEN HARANGOT ÖNTETTE AZ ATYA ISTEN DICSŐSÉGÉRE A KÖZSÉG KÖZVAGYONÁBÓL BÓDI MIHÁLY KÖZÉGI BÍRÓ ÉS KOVÁCS ELEMÉR FŐJEGYZŐ VEZETÉSE ALATT CSONGRÁD NEMESLELKŰ KÉPVISELŐ-TESTÜLETE. DR. HANAUER ISTVÁN VÁCI MEGYÉSPÜSPÖK IDEJÉBEN 1921. ÉVBEN. ÖNTÖTTE: SZLEZÁK LÁSZLÓ HARANGÖNTŐ BUDAPESTEN. Dudás (kézirat) 1997. 8.
- ²¹ Felirata: CSONGRÁD NÉPE TÖRNETETLENÜL HISZ A SZENTHÁROMSÁG EGY ISTENBEN. EZEN HARANGOT A TELJES SZENTHÁROMSÁG EGY ISTEN IMÁDÁSÁRA XI. PIUS PÁPASÁGA IDEJÉBEN HANAUER ISTVÁN VÁCI PÜSPÖKSÉGE ALATT A TEMPLOM KÖLTSÉGÉN ÖNTETTE SZEDLACSEK ISTVÁN APÁTPLÉBÁNOS AZ ÚRNAK 1926. ESZTENDEJÉBEN.
- ²² Felirata: JÉZUS SZENTSÉGES SZÍVE! CSONGRÁDIAK MENEDÉKE! IRGALMAZZ NEKÜNK! EZEN HARANGOT ÖNTÖTTE A CSONGRÁDI BUZGÓ HÍVEK ADOMÁNYÁBÓL A SZEDLACSEK ISTVÁN APÁTPLÉBÁNOS ÉS TEKULICS SÁNDOR ELNÖKSÉGE ALATT ÁLLÓ CSONGRÁDI HARANGALAP GYŰJTŐ BIZOTTSÁG. DR. HANAUER ISTVÁN VÁCI MEGYÉSPÜSPÖK IDEJÉBEN AZ ÚRNAK 1921. ÉVÉBEN. ÖNTÖTTE SZLEZÁK LÁSZLÓ HARANGÖNTŐ BUDAPESTEN.
- ²³ NPI Historia Domus II. 44.
- ²⁴ NPI Historia Domus II. 45.
- ²⁵ Felirat: MENNYBEN SZÁLLÓ ÉGI PATRONÁNK ŐRIZD CSONGRÁDI HÍVEIDET A MENNYORSZÁG ÖRÖMEIBE! EZEN HARANGOT TEMPLOMUNK VÉDŐSZENTJE A MENNYBEVITETETT SZŰZ ANYÁNK TISZTELETÉRE XI. PIUS IDEJÉBEN, HANAUER Á. ISTVÁN VÁCI PÜSPÖKSÉGE A TEMPLOM KÖLTSÉGÉN ÖNTETTE SZEDLACSEK ISTVÁN APÁT-PLÉBÁNOS AZ ÚRNAK 1926-ÉVÉBEN. ÖNTÖTTE SZLEZÁK LÁSZLÓ HARANGÖNTŐ
- ²⁶ Felirata: EZEN HARANGOT ÖNTETTÉK MAGYARORSZÁG NAGYASSZONYÁNAK TISZTELETÉRE A CSONGRÁD KÓNYASZÉKI HÍVEK 1929 ÖNTÖTTE SZLEZÁK LÁSZLÓ HARANGÖNTŐ BUDAPESTEN.
- ²⁷ Bajkó Ferenc adatai. Lásd: <http://magyarharangok.hu>